

Píše dnes někdo takto?

Jakub Šofar

Český snář, majstrštyk Ludvíka Vaculíka, znovu vychází! Tentokrát jako dvoudílný svazek edice Česká knižnice v nakladatelství Host.

První kniha obsahuje samotný román, komentář, ediční poznámku, prameny a literaturu i jazykové vysvětlivky. Druhá kniha nazvaná *Komentáře a hlasy k Českému snáři* shrnuje vysvětlivky a rejstříky ke knize, ohlasy na román – tedy více než tři desítky různých dlouhých textů, především z okruhu tehdejších Vaculíkových přátel – či sekundární literaturu. K vydání připravili Petr Šámal, Daniela Iwashita, Michal Kosák a Hana Kosáková.

Měl jsem to štěstí, že jsem si mohl *Český snář* přečíst poměrně brzy v jedné ze samizdatových verzí (o tom dále) a poté samozřejmě v prvním svobodném vydání z nakladatelství Atlantis (1990), což jsem si v průběhu let opakovával. A teď v definitivní verzi i s ohlasy (které předtím vyšly knižně již v Torstu v roce 1991).

Průniky do zamaskovaných vchodů

Autorovy předchozí knihy *Seckera* a *Morčata* mnou nikdy nijak čtenářsky nezacloumaly. Ani jeho pověstné fejtony, které se v polistopadovém období postupně proměňovaly v jízlivé mručení nespokojeného „dědka“ a ztrácela se v nich literatura. Nechci radši odhadovat, koho by dnes volil, pokud by žil. Nicméně *Český snář* je zcela mimořádné dílo, které je kromě literárních kvalit i zásadním společenským dokladem, stále aktuálním.

Jasně to napsal Josef Škvorecký, který měl mimochodem s přijetím svého *Příběhu inženýra lidských duší* (1977) v českém disidentském prostředí podobné zkušenosti jako Vaculík. „Takže tedy Tvoje kniha je přes všemožné bídý v ní popisované velmi posilující a strašně – v tom kontextu je to asi taky trochu pitomé slovo – zábavná. A je to samozřejmě velký a originální dokument a skutečné a originální dílo.“

Zkusil jsem tedy takovou čtenářsky rizikovou prubu, která může skončit odsunutím knihy do nenávratna. Instinkt mě nezklamal, bylo to ještě větší blaho, další objevy,

další průniky do zamaskovaných vchodů...

Když jsme navštěvovali v rámci vojenské přípravy legendární Motol, sedával jsem často s Markem S., studujícím psychologie, který před závěrečným soustředěním vojenské katedry v Dolním Žandově v létě 1983 stihl emigrovat přes Řecko do Francie, kde se objevil v Tigrídově *Svědectví*, a později nastoupil do našich diplomatických služeb.

Jeho nevlastním otcem byl Karel Velebný, Vaculíkův známý. Takže jedno odpoledne na podzim 1982 jsem se ubytoval v Markově pokoji v holešovické Kamenické ulici a měl jsem na to zhruba deset hodin, už tehdy jsem byl schopen velice rychle hltat stránky. Asi dva měsíce předtím jsem konečně sehnal Demlovo *Mé svědectví o Otakaru Březinovi*, což byl životní úder na mou schopnost číst, a Vaculíkův *Snář* byl další. Být ručitelem textu o sobě a ostatních, hlavní postavou se vším všudy. Dnešní ručitelé za nic neručí...

V té samé době jsme byli u spolužáka na večírku. Adresa Veletržní 21. Povídám mu:

„Dole mají schránku nějaký Vaculíkovi. Nejsou to náhodou...?“ – „Jo, jsou.“ Spolužák nebyl jen informátor, ale rovnou agent (Bohouš, Vini), to jsme se ale dozvěděli až dávno potom.

„

Čtenář může jako surfař vstoupit do Vaculíkova oceánu a buď to nechat na náhodě, nebo si vybírat své vlny

A ještě jednou Vaculík. Když jsem se dozvěděl, že se Vaculíkovi ubytovali na týden v hotelu Talský mlýn ve Žďáře nad Sázavou, nemohl jsem si pomoci a jel jsem se tam podívat, aspoň přes okno, když seděli v restauraci. Moc jsme, my venkovští kluci, neměli šanci vidět někoho slavného. Přijel tam za nimi jeden zahraniční novinář a mně tehdy

vrtalo hlavou, jestli to chlapci z místní StB vědí. Jejich intelektuální obzor končil ještě před první dobrou, rozhovory s Vaculíkovým „snářovým“ majorem Fišerem jsou proti těm, kterým se nechtělo už ve Žďase, v tom strojírenském srdci Vysociny, makat na formovně, úplnou hostinou filozofů...

Vaculíkův román je prorostlý vrstvami, ale není vrsťnatý, nevím, jak jinak to lépe říci. I když mnozí o něm píšou jako o deníku (a je třeba připomenout, že u jeho vzniku stál Jiří Kolář a také je mu dedikován), netroufl bych si ho tak označit. Základem je zvěst o sobě samém.

„Myslíte si, že spisovatel dokáže být úplně poctivý, když píše sám o sobě?“ ptal se autora kdysi v *Salonu* Alexandr Krammer. A Vaculík odpověděl: „Ta poctivost je v tom, do jaké míry se sám zamýšlí nad tou částí svého života, kterou se rozhodl ve svém díle použít. (...) U psaní na to spotřebujete část své bytosti, své osobnosti. A měří se to užitečností toho výstupu a toho cíle.“ Píše dnes někdo takto? Nebo jinak: Jde dnes vůbec takto psát?

Tak čtenář může jako surfař vstoupit do Vaculíkova oceánu a buď to nechat na náhodě, nebo si vybírat své vlny.

O spisovatelském řemesle, jak tehdy přes všechnu řevnivost a infantilnost se o textech opravdu mluvilo, jak byly „projednávány“. O autorově vztahu k ženám, venkovském machismu a o zcela výjimečné postavě jeho ženy Madly, která by si zasloužila to, co filmaři nazývají spin-off. O práci StB, o té hnusotě pro většinu obyvatel neexistující. O jednobarevné Praze a azylu kavárny Slavie. O samizdatu. O snech, bez nichž by literatura neexistovala. O setkávání a utkvání se mimořádných, přeceněných i nedoceněných postav. O tom, že některá mezinárodněpolitická témata jsou stále stejná (Palestina, Írán).

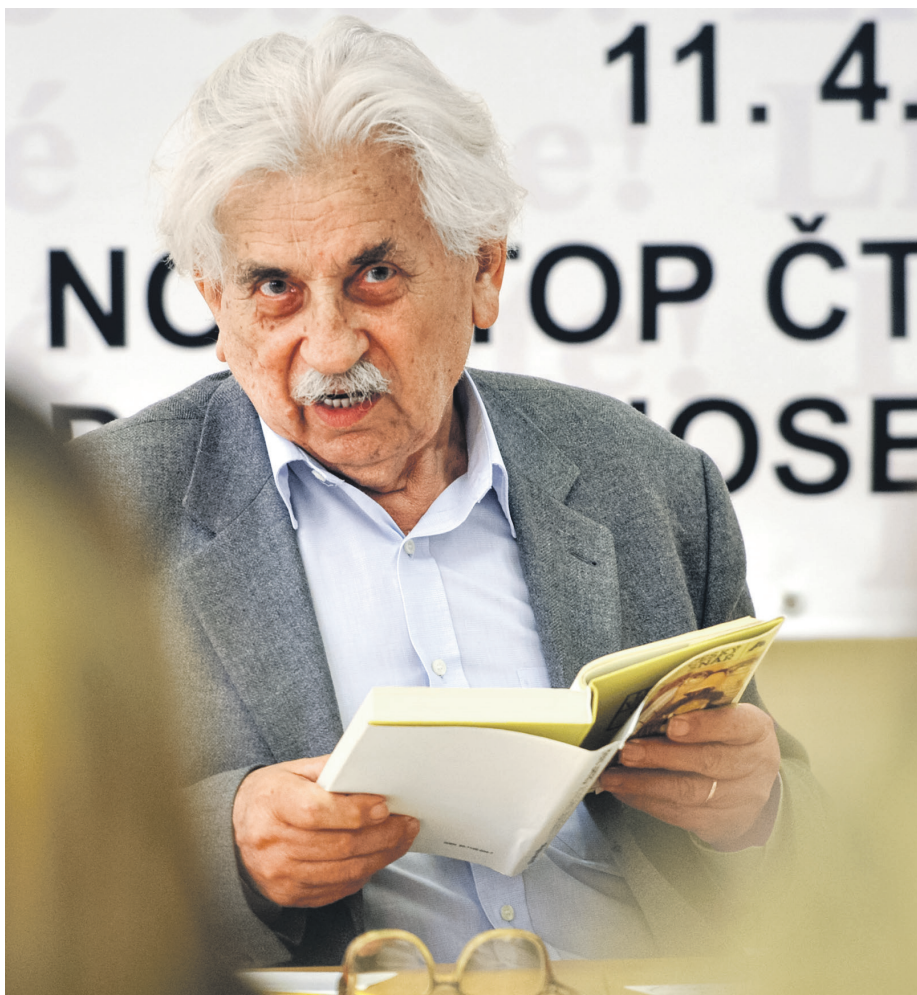
Skončil čas spisovatelů

A hlavně také o tom, jak byl Vaculík předvídatý, když ve svém vystoupení na IV. sjezdu spisovatelů (1967) mimo jiné řekl: „Tak jako nevěřím, že občan a moc se mohou ztotožnit, že ovládnutí a vládnoucí se mohou sejít ke zpěvu, tak nevěřím, že umění a moc si někdy budou libovat, jak je jim spolu dobře. Nebudou, nemohou, nikdy, jsou jiní, nehodí se k sobě.“

Když se u nás v devadesátkách stabilizovala situace a začala se podobat té ve „fungujících“ společnostech, Jiří Kratochvil takhle slova parafrázoval v *Literárních novinách* (1997): „Když je občan obnoven, padá spisovatel.“ Vaculík to tehdy předpověděl. V listopadové euforii se na něj nedostalo na Letenské pláni, na té největší demonstraci; pořadatelé mu řekli, že se s jeho vystoupením nepočítá, ale že může stát na tribuně. „Řekl jsem, že u věci, do které nesmím mluvit, nebudu dělat parádu.“

Skončil čas spisovatelů, skončil od doby národního obrození trvajících morganistický svazek politiky a literatury, v němž měli spisovatelé sílu na to být moderátory mezi politiky a lidem a svým způsobem opinionmakery. Další generace Čechů a Čechek už tuhle službu nepotřebovaly, byla zbytečná. Vaculíkův *Český snář* je jedním z posledních velkých výkonů české literatury v časech omezené svobody. V neomezené svobodě je zatím na této frontě klid...

— Autor je spisovatel

Ludvík Vaculík při autorském čtení z *Českého snáře*. (Praha, 11. dubna 2012) Foto: ČTK / Roman Vondrouš